

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ЗАКАРПАТСЬКОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ У 90-Х РР. ХХ СТ.

Толочко Наталія Валеріївна,
викладачка кафедри журналістики,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Після проголошення незалежності на всеукраїнському та регіональному медіаринку посилилися процеси демократизації й комерціалізації, розпочався новий етап розвитку державних медіа, з'явилися перші приватні мовники. У крайній західній області України очевидним лідером та одним із найбільших роботодавців (колектив становив майже 300 осіб [1, с. 11]) залишалася обласна державна телерадіокомпанія, початки діяльності якої сягають 1945 р. – радіо, та 1965 р. – телебачення. Актуальним є вивчення особливостей її розвитку у 90-х рр., коли відбувалися трансформаційні процеси, виникла об'єктивна потреба збільшення технічних і творчих потужностей, а також з'ясування характерних рис регіонального приватного телесеgmenta зазначеного періоду.

У структурі закарпатської телерадіокомпанії на початку 90-х рр. функціонували головна редакція телебачення, об'єднані редакції програм угорською, румунською, німецькою мовами, підрозділ «Комерція і реклама». Редакція пропаганди була реорганізована в редакцію суспільно-політичних передач. Денне мовлення тривало 1 годину 40 хвилин. Щоквартально програми телестудії в обсязі близько 8 годин передавали на всю Україну [2, с. 1]. Значну увагу приділяли виробництву інформаційної програми, програмам для етнospільнот, інформаційно-аналітичним, мистецьким, музично-розважальним, тематичним спецвипускам, кінофільмам тощо. Щодо технічного оснащення, обласний телеканал мав три переносні журналістські комплекси японського виробництва. Перехід на відеоплівку європейського стандарту започаткував обмін програмами зі студіями інших країн [2, с. 1]. Утім комплексне і своєчасне оновлення техніки не відбувалося, що невдовзі негативно позначилося на розвитку телерадіомовлення.

Прикметною ознакою державної телерадіокомпанії з самого початку її заснування були і досі залишаються програми мовами етноспільнот. У період СРСР, крім української та російської, мовлення тривало угорською та молдавською (румунською). З 1992 р. функціонує редакція програм німецькою мовою, з 1996 р. – словацькою. У різні роки роботи державної телерадіокомпанії українською велося орієнтовно 80 % програм іншими мовами – близько 20 % [3, с. 9].

1999 р. у тематичному плані роботи головної редакції телебачення було представлено 44 різні передачі: інформаційно-аналітичні, мистецькі, розважальні, релігійні, дитячі тощо. Утім принципи роботи обласного мовника у 90-х рр. ХХ ст. здебільшого залишалися радянськими: у структурі працювало чимало журналістів старшого покоління, які не одразу перелаштувалися на роботу в демократичних умовах. Крім того, керівництво ЗОДТРК залежало від політичної верхівки області, котрій відводило достатньо ефірного часу [4]. Тому в телеефірі переважали звіти засідань, виступи керівництва області і було дуже мало творчих пошуків та новаторства. Телепрограми Закарпатської ОДТРК виходили на «УТ-1» і «УТ-2», але не в найліпші години для перегляду. До прикладу, в 1998 р. – з 16.00 до 19.00 у будні і з 14.00 до 15.00 у вихідні; у 1999 р. – з 15.00 до 18.00 у будні і з 7.30 до 8.00 у вихідні. Відтак у 90-х рр. закарпатці задумалися над створенням власного телеканалу, що було врешті реалізовано у 2005 р., коли заснували канал «Тиса-1». Важливою віхою став його перехід 2006 р. на супутникове мовлення, а через 6 років, у 2012 р., і на цифрове [3, с. 14].

Сегмент приватного мовлення у крайній західній області розвивається з 1991 р. У проміжку від початку 90-х рр. до початку 2000-х рр. на медіаринку з'явилися п'ять приватних каналів: «Телерадіокомпанія Данію» (з 2015 р. – «21 Ужгород», з 2018 р. мовить угорська частина «TV21 Ungvár»), «М-Студію», «Спектр», «Альянс-ТВ» і «Край-ТБ», а також один комунальний, частково приватний «РТК “Хуст”». Мовники «Спектр», «Альянс-ТВ» і «Край-ТБ» проіснували кілька років [3, с. 14]. Причинами їхнього занепаду стали проблеми, що можуть трапитися на шляху будь-якого медіа: відсутність інтересу інвестора, недостатня кількість

кадрів, а тому й неспроможність створити оригінальний контент, юридичні помилки в роботі тощо. Натомість три інші телеканали – «21 Ужгород» (з угорською частиною «TV21 Ungvár»), «М-Студіо», «РТК “Хуст”» сьогодні продовжують мовлення, розвивають різнотематичний телепродукт. Вони доволі успішно віднайшли власні ніші, зокрема, заповнили прогалини в розважальному мовленні, а також підсилили інформаційний, аналітичний регіональний сегменти. Утім негативною тенденцією вважаємо приналежність цих телеканалів до політики: їхніми власниками переважно є люди з політичними чи економічними амбіціями, які розглядають медіа лише в контексті покращення іміджу, здобуття влади.

Таким чином, у 90-х рр. ХХ ст. лідером закарпатського телепростору залишалася державна телерадіокомпанія. Попри те, що її працівникам було непросто переформатуватися на демократичні принципи роботи, розвиток не зупинився: кількість передач сягнула майже до півсотні; були започатковані нові програми мовами етноспільнот; трансляції тривали на всю Україну, хоч і не в прайм-таймі. Після здобуття Україною незалежності на Закарпатті розпочали мовлення п'ять недержавних та один комунальний, частково приватний телеканал, три з яких працюють донині. Найбільшою проблемою регіональних комерційних мовників, як і подібних загальноукраїнських, була і є їхня залежність від політико-олігархічних груп. Це, з одного боку – наслідок нестабільної економічної ситуації, а з іншого – відсутність навичок роботи в ринкових умовах. Тож єдиною можливістю розвитку закарпатського телесегмента є зменшення його залежності від медіавласників, а отже, і політичного тиску.

Література

1. Петрик П. «Я заявив офіційний протест». *Срібна земля – Фест*. 1996. 21–27 листопада. С.11.
2. Михайлов А. Закарпатському телебаченню – 25. *Закарпатська правда*. 1993. 8 травня. № 44 (14854). С. 1.
3. Толочко Н. В. Становлення і розвиток телебачення на Закарпатті в історичному, політичному, культурному контекстах: автореф. дис. ... канд. наук із соціальн. ком.: 27.00.01 «Теорія та

історія соціальних комунікацій». Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, 2020. 20 с.

4. Улиганець М. Закарпатська обласна державна телерадіокомпанія в умовах незалежності України. *Журналістика: науковий збірник* / голов. ред. Н. М. Сидоренко. Київ: Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка. 2011. 204 с. С. 86–93.